

АПСТРАКТ

Доставувањето на австрискиот ултиматум на Кралството Србија, по извршениот атентат на надвојводата Франц Фердинант во Сараево, од своја страна имало рефлексии и кај амбасадорите на големите сили кои веднаш по испраќањето на ултиматумот реагирале со свои размислувања известувајќи ги своите Министерства за надворешни работи. Британскиот амбасадор во Виена Маурис де Бунсен во својот извештај од 27 јули го известува сер Едвард Греј дека ултиматумот упатен на Србија е составен така што „војната ја прави неизбежна“. Исто така интересни се и кажувањата на амбасадорот на САД во Турција Хенри Моргентау кој во своите мемоари истакнува дека германската влада со владата во Виена, биле решени да и објават војна на Франција и Русија без разлика на атентатот. Тој, според него им послужил само како претекст за да се започне војната.

РЕАКЦИЈАТА НА АМБАСАДОРИТЕ НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА И САД ЗА АВСТРИСКИОТ УЛТИМАТУМ НА КРАЛСТВОТО СРБИЈА

Сигурно дека почетокот на XX век нагвестуваше дека ќе се случат настани кои истиот ќе го окарактеризираат како најкрвав век во историјата. На Балканот тој започна со Илинденското востание 1903 година, а потоа следуваа Младотурската револуција (1908), па Балканските војни (1912-1913) за да сето тоа се заокружи со Големата војна (1914). Настани кои, од денешна перспектива, може да се каже дека имаа причинско последична врска. Ако големите сили настајуваа своите односи, до тогаш, да ги регулираат со меѓусебни договори во однос на интересните сфери и до тогаш успеваа да се ограничат само на локални војни во кои и самите заземаат страни, но меѓусебно не се конфронтираа туку настојуваа да го задржат *statu quo*-то, веќе по балканските војни работите почнаа да се менуваат. И покрај фактот што не зедоа активно учество во Балканските војни сепак секоја од нив застана зад интересите на некоја од балканските држави. Балканските војни резултираа со победа над Османлиската Империја и поделба на територијата на Македонија од страна на Србија, Грција, Бугарија и Албанија. Со тоа територијата и населението на овие балкански држави се зголеми, а со тоа и нејзините апетити.

Австро-Унгарија беше заинтересирана за овие простори, посебно за свое влијание во Албанија. Под нејзина закрила се случи и формирањето на Албанската држава. Но исто така треба да се има предвид и фактот што во овој период и Србија стана држава која ја прошири својата територија и ги навестуваше своите експанзионистички цели кон Босна и Херцеговина која беше анектирана од Австро-Унгарија (1908). Австро-Унгарија од своја страна настојуваше на секој можен начин да ја спречи Србија да ја прошири својата територија на сметка на Австрија во Босна и Херцеговина. Од тие причини ја сметаше Србија за свој главен непријател и на секој можен начин настојуваше да ги неутрализира српските експанзионистички цели.

Сигурно дека настаните на Балканот се следеле со посебно внимание и од страна на претставниците на Големите сили.

Американскиот амбасадор во Истанбул Хенри Моргентау во своите мемоари истакнува дека за атентатот на надвојводата Фердинанд слушнал на 29 јуни како и другите амбасадори. Според него самата вест била примена „мирно; имаше навистина едно придружно чувство дека нешто моментално се случило, но практично немаше никаква возбуда“. По неколку дена Моргентау имал средба со турскиот министер за внатрешни работи Талат¹. При разговорот, како што забележува Моргентау, турскиот министер ниту еден збор не се осврнал на атентатот. Таквата состојба Моргентау сметал дека е резултат на тоа што „сите ние бевме погодени од некој вид на емоционална парализа – бидејќи ние бевме блиску до центарот за разлика од другите, ние сигурно ја сфаќавме опасноста од ваквата ситуација“. Но по неколку дена според Моргентау „нашите јазици се чини дека се олабавија, бидејќи ние почнавме да зборуваме – и да зборуваме за војна“. Кога Моргентау се сретнал со фон Мутиус, германскиот вршител на должноста и Веитц, дипломатски кореспондент на германскиот весник „Франкфуртер Цајтунг“, тие исто така, дискутирале за неизбежниот конфликт „и повторно карактеристично за Германците дале прогноза дека кога војната ќе дојде, сигурно дека САД ќе ја искористат истата за да ги искористат предностите да ја преземат целата мексиканска и јужно американска трговија“.²

Во една таква исчекувачка ситуација Моргентау побарал средба со Палавичини, австриски амбасадор во Цариград, за да му изрази сочувство за смртта на надвојводата

¹ Талат бег, лидер на Младотурците и вистинскиот управувач со земјата.

² <http://www.firstworldwar.com/source/usreaction.htm>

Фердинанд. Бил примен со најголема достоинствена сериозност. Според Моргентау „бил свесен дека тој ја преставува империјалната фамилија, и неговата жалост се чинеше дека беше лична; некој би помислил дека тој го изгубил својот син“. Моргентау при средбата ја и изразил својата и од американскиот народ одвратност од стореното дело и сочувствувале „со стариот император“. Во таа прилика Австрискиот амбасадор изразил згрозеност од атентатот и потенцирал дека „Србија ќе биде казнета за нејзиното однесување...и ќе биде принудена да плати репарации“.³

По неколку дена Моргентау повторно се сретнал со австрискиот амбасадор, но сега на барање на Паваличини. При оваа средба Паваличини зборувал за „националистичките здруженија што Србија ги дозволила да постојат и за нејзината решеност да ја анектира Босна и Херцеговина“. Тој потенцирал дека австриската влада ќе инсистира да се забранат овие здруженија и нивните претензии и „веројатно казнена експедиција во Србија ќе биде неопходна за да се спречат такви атентати како убиството на надвојводата“. При таа средба Паваличини му соопштил на Моргентау дека австро-унгарската влада испратила ултиматум до Србија на 23 јули.⁴

На 4 јули целиот дипломатски кор присуствувал на опелото за надвојводата и надвојвотката во црквата „Св. Марија“ во Цариград. Сите амбасадори седеле во првиот ред. Таквата слика кај Моргентау предизвикала одредени емоции бидејќи таа слика била последна „на која ние седевме заедно“. Опелото тој тоа го доживеал со посебна возбуда „поради контрастните сцени кои следеле веднаш по опелото“.⁵

По завршувањето на опелото од страна на достоинствено и раскошно облечениот свештеник, сите амбасадори по испраќањето со австрискиот амбасадор се вратиле во своите амбасади. Меѓутоа, Моргентау дава и една своја констатација бидејќи како што истакнува „овој ден не беше само ден кога ние му одадовме почит на убиството на надвојводата на оваа средновековна автократија; туку исто така е и четврти јули“. Самиот амбиент на овие две сцени, според него, ги симболизирале двете национални идеологии. „Мислите ми беа насочени кон амбасадорската група која ги помина надолу камените

³ <http://www.firstworldwar.com/source/usreaction.htm>.

⁴ <http://www.firstworldwar.com/source/usreaction.htm>.

⁵ <http://www.firstworldwar.com/source/usreaction.htm>.

степеници до црквата за да му одаде почит на надвојводата, и потоа одејќи угоре кон весело украсената амбасада, за да и одадат почит на Декларацијата за независност“.⁶

Она што посебно го изненадило Моргентау за време на опелото во црквата било неприсуството, за него, на „едно блиско лице“. Тоа бил Вангехајм,⁷ германскиот амбасадор, а воедно и „австрискиот сојузник“. Тоа го зачудило во тој момент, но по некој ден од самиот Вангехајм дознал дека тој претходно заминал за Берлин на империјалниот состанок кој бил свикан од страна на кајзерот кој се состанал на 5 јули во Потсдам на која присуствувале сите „поважни амбасадори,“ и на кој бил одлучено да се турне Европа во војна. При разговорот Вангехајм не употребил имиња на присутните на состанокот но тој посебно, поради важноста со која се обратил Вангехајм, Моргентау го цитирал во оригинал „die Haupter des Generalstabs und der Marine“ (главните на генерал штабот и на морнарицата), а тоа биле фон Молтке и фон Тирпиц. Исто така присуствувале и големите банкири, директорите на железницата, и носителите на германската индустрија „сите оние кои и биле потребни на германските воени припреми како и преставници на армијата“. Тој посебно бил возбуден од добрата среќа на германската армија што било причина и за индискреција и еден ден самиот тој се отворил пред Моргентау и му кажал одредени факти кои секогаш ќе имале голема историска вредност. Во разговорот тој се отворил и му кажал на Моргентау „како и зошто Германија се вовлекла во оваа војна“.⁸ Неговата искреност Моргентау ја сметал за „монструозна индискреција“, но сметал дека тоа се должело на неговата психичка состојба во тоа време. На состанокот, како што истакнал Вангехејм „Кајзерот сериозно го поставил прашањето на секој посебно ‘Дали сте спремни за војна’. Сите одговориле ‘да’, освен финансиерите. Тие истакнале дека мора да имаат две недели да ги продадат нивните странски хартии од вредност и да земат кредити“. Моргентау истакнува дека „во тој момент само неколку луѓе гледале на сараевската трагедија на нешто што неизбежно би водело кон војна“. Поради тоа, како што истакнал Вангехајм, биле преземени сите потребни мерки да не се појави сомневање. Во однос на барањето на банкарите било одлучено да им се даде време да ги прилагодат своите финансии за престојната војна, а неколку членови се вратиле на своите работни места, а

⁶ <http://www.firstworldwar.com/source/usreaction.htm>

⁷ Според Моргентау Вангехајм бил една од највлијателните фигури во Константинопол кој ја диктирал турската политика и подоцна бил „скоро затруен од почетните германски победи“.

⁸ <http://www.firstworldwar.com/source/usreaction.htm>

некои земале одмори. Кајзерот заминал за Норвешка со својата јахта, фон Бетмен Холвег отишол на одмор и Вангехајм се вратил во Константинопол.⁹

Според мислењето на светската јавност се верувало дека „Париз е осуден на пропаст и Вангехајм го повторувал тоа во неговите постојани изјави дека војната ќе заврши за два до три месеци“. Било очигледно дека целокупната германска индустрија била насочена кон реализирање на програмата.¹⁰

При тој разговор Вангехајм бил дециден дека Германија ќе учествува во војната. Дури Моргентау добил впечаток дека Вангехајм „беше многу горд на целата претстава, горд што Германија отишла во врска со ова прашање на толку методичен и далекусежен начин, и посебно горд дека тој самиот бил поканет да присуствува на соборот на векот“. Од своја страна американскиот амбасадор се прашувал што била причината Вангехајм да се отвори и му го изложи сето тоа. Според него причината била во неговата прекумерна суета „да ми покаже колку е близок со внатрешните совети на неговиот император и улогата што ја има во започнувањето на овој конфликт“. Според Моргентау „заговорот кој ја предизвика оваа најголема човечка трагедија произлезе од Кајзерот и неговиот империјален тим на Потсдамската конференција од 5 јули 1914 година. Еден од главните учесници, вцрвенет од неговиот триумф, при очигледниот успех на заговорот, ми ги кажа деталите од неговата уста“.¹¹

По војната, како што истакнува Моргентау, кога ќе слушнел дека некои луѓе дискутираат за одговорноста за оваа војна или читаат клевети и лажни изговори изнесени од Германија, „јас едноставно се повикувам на крупната фигура на Вангехајм кога се појави тој августовско попладне, пафкајќи со големата црна пура, и ми даде податоци за овој историски состанок“. И на крајот го поставува прашањето: „Зошто после тоа да се троши време дискутирајќи за тоа“.¹²

Моргентау, во своите мемоари се осврнува на империјалната конференција од 5 јули 1914 година, а ултиматумот на Србите бил испратен на 23 јули. Тој период според Моргентау, две недели, биле денови кои ги барале финансиерите за да го „комплетираат нивните планови. Сите светски берзи во светот покажуваат дека германските банкари

⁹ <http://www.firstworldwar.com/source/usreaction.htm>

¹⁰ <http://www.firstworldwar.com/source/usreaction.htm>

¹¹ <http://www.firstworldwar.com/source/usreaction.htm>

¹² <http://www.firstworldwar.com/source/usreaction.htm>

профитабилно го искористиле овој период. Нивните документи покажуваат дека акции биле продадени во големи количини и дека цените нагло паднале...Германија ги менувала своите хартии од вредност во готовина за воени цели“. Таквата состојба во тое време предизвикала збунетост на берзите, но објаснувањето на Вангехајм „ги отфрла сите сомневања кои може да постојат“. Во контекст на ова Моргантау приложува докази од берзата во Њујорк за тие две недели. Според неговите истражувања во периодот меѓу 5 и 22 јули 1914 година имало зачудувачки пад на цените особено на акциите кои биле на меѓународниот пазар. Во периодот од 5 до 22 јули Јунион Пацифик имал пад на акциите од 155.5 на 127.5, Балтимор и Охајо од 91.5 на 81, Американскиот челик од 61 на 50.5, Канадиан Пацифик од 194 на 185.5 и Северен Пацифик од 111 на 108. Во тој момент за падот на берзата биле обвинувани Simmons Underwood tariff act, а додека други ја обвинувале администрацијата препишувајќи и го тоа на Federal Reserve Act кој сеуште не бил ставен во оптек. Во однос на ова Моргантау ќе истакне „Колку малку брокерите на Wall Street и финансиските експерти можеле да сфатат дека една империјална конференција, која била одржана во Потсдам со која претседавал Кајзерот е вистинската сила која довела до пад на пазарот“. Тајната за состанокот исто така Вангехајм му ја кажал и на италијанскиот амбасадор Маркус Гарони. Италија тогаш технички била германски сојузник. Исто така и австрискиот амбасадор маркиз Палавичини истакнал дека „Централните сили ја предвиделе војната“.¹³

На 18 август на роденденот на Франц Џозеф, Моргантау, како што било ред го посетил императорот за да му честита. На свеченоста разговорот се водел околу самиот император, кој наполнил 84 години. Палавичини зборувал за него со најголема гордост и почит. Тој му кажал на Моргантау каков чист ум имал стариот император, дека тој имал целосно разбирање на меѓународните работи и како тој на се му дава свој личен печат. За да покаже како Кајзерот се разбира во јавните работи Палавичини ја дал како пример претстојната војна. Тој му кажал на Моргантау дека во мај 1913 година бил на прием кај императорот. Во таа прилика императорот истакнал дека „европска војна е неизбежна. Централните сили нема да го прифатат договорот од Букурешт како решение на Балканското прашање, и само општа војна, истакнал императорот, може да го реши тој

¹³ <http://www.firstworldwar.com/source/usreaction.htm>

проблем“.¹⁴ Моргентау во секавањата се осврнува на Букурешкиот мировен договор и истакнува дека „договорот во Букурешт беше договор со кој заврши Втората балканска војна. Ова ги подели Европски доминиони на Турција, освен Константинопол и мал дел од соседните територии меѓу Балканските нации, главно меѓу Србија и Грција. Тој договор ја зајакна многу Србија, толку многу што ги надмина српските ресурси. Навистина Австрија се плашеше дека тоа ги поставува почетоците на една нова европска држава, која може да стане многу силна да се спротистави на нејзините планови за проширување“. Понатаму Моргентау истакнува дека „Австрија држи големо српско население под ропство во Босна и Херцеговина и овие Срби сакаат, над се, анексија кон нивната земја. Уште повеќе Пан германските планови кон исток бараа уништување на Србија, држава која што се додека стои недопрена го блокира германскиот пат кон Ориентот“.¹⁵

Моркентау истакнува дека „Австро-Унгарија очекувала дека во Балканските војни Србија како нација ќе биде уништена од страна на Турција, едноставно ќе ги уништи силите на кралот Петар. Ова беше се што бараа германските планови и од тие причини Австрија и Германија не направија ништо за да ги спречат Балканските војни. Но резултатот беше спротивен, од конфликтот Србија излезе по силна од било кога стоејќи како брана пред германската наезда“. Според него многу „историчари се сложуваат дека договорот во Букурешт ја направија неизбежна оваа војна. Го имам сведоштвото на маркиз Палавичини дека ова исто така било мислење и на самиот Франц Јозеф. Приемот на која императорот го истакнал тоа бил одржан во мај, само еден месец пред атентатот на над војводата. Многу е јасно, го имаме уверувањето на австрискиот император дека војната ќе се случела без разлика на атентатот во Сараево“.¹⁶

Од своја страна и британскиот амбасадор во Виена, сер Маурис де Бунсен испратил извештај до министерот за надворешни работи на Велика Британија Сер Едвард Греј. Во него тој го запознава Греј дека по доставувањето на австриската нота на Србија во Министерството за надворешни работи на Австрија завладеало молк во однос на содржината на нотата. Каква била тајноста со кој било проследено испраќањето на нотата најдобро го илустрира фактот што рускиот амбасадор „скоро и не беше свесен што се

¹⁴ <http://www.firstworldwar.com/source/usreaction.htm>

¹⁵ <http://www.firstworldwar.com/source/usreaction.htm>

¹⁶ <http://www.firstworldwar.com/source/usreaction.htm>

спрема“ и ја напуштил Виена на две недели. Но поради настанатите политички промени бил принуден да се врати само по неколку денови.¹⁷

Британскиот амбасадор како што истакнува останал „потполно во мрак“ во однос на ситуацијата и дури „никакви информации не ми беа дадени од грофот Бертхолд за престојната бура“ и дури на 15 јули дознал одредени информации за она што треба да се случи.¹⁸

Едновременно известува дека весниците како *New Freie Press* и другите водечки весници во Виена употребувале јазик кој зборувал дека војната со Србија била неизбежна. Но, официјалниот *Fremdenblatt* бил многу внимателен, и се додека нотата не се објавила, преовладувачкото мислење меѓу амбасадорите било дека Австрија ќе го избегне курсот во сериозни европски компликации.¹⁹

Кога на 24 јули 1914 година нотата била публикувана во весниците амбасадорскиот кор ја оценил како ултиматум и сметале дека „нејзиното интегрално прифаќање од Србија ниту се очекуваше ниту беше пожелно“. Во прв момент, следното утро, се проширила веста дека „нотата била безусловно прифатена“ по што кај амбасадорите настанал момент на силно разочарување“. Меѓутоа таа грешка била веднаш поправена и „штом се дозна касно вечерта српскиот одговор“, австро-унгарскиот амбасадор во Белград баронот Гисл ги прекина односите со Белград. Во тој момент, како што известува Бунсен, ‘Виена експлодира од бес. Огромни групи парадирала по улиците пеејќи патриотски песни се до утрото“.²⁰ Демонстрациите, според него, биле „перфектно организирани. Во најголемиот дел биле организирани по главните улици а завршувале кај Министерството на војната“. Некои од демонстрантите се обиделе да предизвикаат нереда пред руската амбасада, но биле спречени од силно обезбедување од полицијата која ги контролирала приодите до главните амбасади во текот на тие денови.²¹ Но она што посебно му оставило впечаток на англискиот амбасадор било „држењето на народот во Виена...и во многу други поголеми градови во Монархијата ја покажуваа целосно популарноста на идејата за војна со Србија“, но дека оваа идеја за војна не била пополарна кај дел од народот во провинциите

¹⁷ <http://www.firstworldwar.com/source/britishreaction2.htm>

¹⁸ <http://www.firstworldwar.com/source/britishreaction2.htm>

¹⁹ <http://www.firstworldwar.com/source/britishreaction2.htm>

²⁰ <http://www.firstworldwar.com/source/britishreaction2.htm>

²¹ <http://www.firstworldwar.com/source/britishreaction2.htm>

„населени со словенска раса“. Според Бунсен „вратите на браната беа отворени и целиот народ и печат барале нетрпеливо моментална и заслужена казна на српската раса“.²²

Несомнено, како што известува Бунсен во Австрија „верувале дека пред нив имаат единствена алтернатива од скротување на Србија или ќе бидат подложени порано или покасно на осакатување од незјини раце“. Бунсен од своја страна сметал дека сепак требало да се проба со мировна солуција бидејќи, а бил сосема во право, „малкумина изгледа можеа да сфатат дека насилната интервенција на Големите сили на Балканот мора неизбежно да биде повик и за другите Големи сили на бојното поле“.²³

Како што истакнува Бунсен на австрискиот народ му било „несфатливо дека било која земја може да се испречи на патот или дека прашањето за вистинската политика или престиж треба да се смета нејзиното потиснување било каде, кое што прераснало во заклучок за одмазда за криминалот во Сараево“.

На 24 јули германскиот амбасадор го известил Бунсен дека се сметало дека Русија ќе останела на страна во судирот кој следувал. Самиот развој на настаните ја покажувал неизбежноста на војната и Бунсен сметал дека било жално „што ништо не се направи да се обезбеди со дипломатски преговори на Русија со Европа како целина, со некој мировен компромис во однос на српското прашање од кое Австрија се плашеше од српската агресија и замешателства кои би можеле да се отстранат во иднина“.²⁴

На 27 јули 1914 година австрискиот амбасадор во Лондон грофот Менсдорф го известил британскиот министер за надворешни работи Сер Едвард Греј за неприфаќањето од Србија на австриската нота со која требало да се обезбедат „највиталните австриски интереси“.²⁵

Според Менсдорф Србија со своето однесување „покажала дека таа нема намера да ги напушти нејзините субверзивни цели, целејќи кон постојани нереди во австриските гранични територии и нејзиното крајно нарушување на австриската монархија“. Од своја страна на таквото однесување и против своја воља „австриската влада беше принудена да преземе жестоки мерки и со сила да донесе фундаментални промени на ставот на непријателството водено до сега од Србија“. И покрај постојаните обиди да најдат

²² <http://www.firstworldwar.com/source/britishreaction2.htm>

²³ <http://www.firstworldwar.com/source/britishreaction2.htm>

²⁴ <http://www.firstworldwar.com/source/britishreaction2.htm>

²⁵ <http://www.firstworldwar.com/source/britishreaction.htm>

решение и да се договорот со „нивниот агресивен сосед“ провокациите од Србија биле постојани. Врв на сето тоа било убиството на надвојводата Фердинант во Сараево што покажало какви „ужасни последици досега има српската пропаганда и каква постојана опасност преставува за Австрија“.²⁶

„На нас ни е сосема јасно дека австриската влада мора да сфати дека е дојден моментот да добие, со средства на силен притисок, гаранции за дефинитивно потиснување на српските аспирации и за обезбедување на мирот и редот на југоисточната граница на Австрија. Бидејќи мировните средства во однос на ова се исцрпени, австриската влада мора конечно да се повика на сила“. Според Греј Австријците таа одлука ја имаат преземено „без двоумење“ и дури дека „нивната акција која нема агресивна намера, не може да се претстави на друг начин туку како акт на самоодбрана“. Но, уште повеќе сметале дека одлуката на Австрија „би служела на интересите на Европа ако тие ја спречат Србија да биде од сега, елемент за општо безредие како што тоа беше во последните десет години“.²⁷

Менсфорд сметал дека „високото чувство за правда на британската нација и на британските државници не може да ја обвинува австриската влада ако таа го брани со меч она што е нејзино и ја расчистува нејзината позиција со држава чија непријателска политика со години беа принудени да преземаат скапи мерки што смртно го повредија австрискиот национален напредок“.²⁸

Од своја страна Менсдорф сметал на британските „симпатии во борба која им е наметната со сила“ и дури се надевале дека Велика Британија ќе и помогне во „локализирање на борбата, ако е потребно“. Менсдорф потенцирал дека се додека Србија била конфронтирана со Турција „Австрија никогаш не презела ригорозни мерки поради нејзиното држење до политиката на слободен развој на балканските држави. Сега кога Србија ја дуплира својата територија и население без било каква австриска интервенција, репресијата на српските субверзивни цели беше прашање на самоодбрана дека Австрија нема намера да преземе српска територија или агресивни планови против српска територија“.²⁹ Од своја страна Греј не можел да ја сфати конструкцијата дадена од

²⁶ <http://www.firstworldwar.com/source/britishreaction.htm>

²⁷ <http://www.firstworldwar.com/source/britishreaction.htm>

²⁸ <http://www.firstworldwar.com/source/britishreaction.htm>

²⁹ <http://www.firstworldwar.com/source/britishreaction.htm>

австриската влада во однос на српскиот одговор. Менсдорф признал дека српскиот одговор на прв поглед изгледал задоволителен, но дека Србите одбиле една работа „соработката со австриските власти и полицијата - што би била гаранција дека во практика Србите нема да преземаат субверзивни акции против Австрија“. Греј му кажал на Менсдорф дека таквиот развој на настаните во Европа предизвикал вознемиреност и дури дека било одложено разместувањето на британската флота и дека Британците во тој момент не размислувале за мобилизација.³⁰

Треба да се има предвид и Австро-Унгарската реакција за смртта на надвојводата Фердинант. Нивната реакција стигнала дури после три недели. Како главен иницијатор на атентатот Австријците ја обвиниле организацијата „Црна рака“. Сигурно дека од своја страна Австро-Унгарија настојувала да ја казни Србија со цел да го скрши нејзиното националистичко движење со намера да го зацврсти своето влијание на Балканот. Таа го направила тоа со објавувањето на еден ултиматум со кој во основа се понижувал суверенитетот на Србија. Во однос на условите на ултиматумот, британскиот министер за надворешни работи Едвард Греј истакнал: „никогаш претходно не сум видел една држава да се обраќа на друга независна држава со документ со таква застрашувачки карактер“.³¹

На сите им било познато дека Србија имала врски со Русија и свои планови за Австро-Унгарија. Се смета дека во настанатата ситуација Русија не би се вовлекла воено освен преку дипломатски пат со испраќање на ноти. Од друга страна Австро-Унгарската влада добила уверување од нејзиниот сојузник Германија дека таа би и помогнала ако дојде до тоа. Во дипломатските кругови се сметало за неверојатно Русија да и објави војна на Австро-Унгарија. Од своја страна Германија дури и ја охрабрувала Австро-Унгарија за воинствениот став.³²

Меѓутоа, се што се правело по испраќањето на ултиматумот неизбежно водело кон војна.

1. Австро-Унгарија незадоволна од одговорот на Србија и објавила војна на Србија на 28 јули 1914 година.

³⁰ <http://www.firstworldwar.com/source/britishreaction.htm>

³¹ <http://www.firstworldwar.com/origins/causes.htm>

³² <http://www.firstworldwar.com/origins/causes.htm>

2. Русија од своја страна обврзана со договор со Србија прогласила мобилизација на нејзината огромна војска. За целосна мобилизација и требале шест недели.

3. Германија, сојузник на Австро-Унгарија поврзана со договор, гледала на руската мобилизација како на воен акт против Австро-Унгарија и по меко предупредување и објавила војна на Русија на 1 август 1914 година.

4. Франција, исто така, обврзана со договор со Русија, влегла во војна против Германија, а со тоа и против Австро-Унгарија на 3 август 1914 година. Германија веднаш извршила напад на Белгија, на 4 август. со што и бил отворен патот за Париз.

5. Британија, сојузник на Франција, обврзана со еден лабаво формулиран договор за „морална обврска“ за одбрана на Франција и објавила војна на Германија на 4 август 1914 година. Причината за нејзиното влегување во војна е поради нејзината обврска да ја брани неутралноста на Белгија според 75 годишниот договор. По германската инвазија на Белгија на 4 август, и апелот за помош на белгискиот крал, Британија влегла во војна со Австро-Унгарија.

6. Со влегувањето на Велика Британија во војна нејзините колонии и доминиони понудиле воена и финансиска помош (Австралија, Нов Зеланд, Канада, Австралија, Индија, Унијата на Јужна Африка).

7. Претседателот на САД Вудро Вилсон прогласил апсолутна неутралност која траела се до 1917 година кога германската политика на отворена подморничка војна ја загрози сериозно американската трговска флота, (а што била насочена целосно кон сојузниците во Европа Франција и Британија) и на 6 април 1917 година влегла во војна.

8. Јапонија, почитувајќи го договорот со Британија и објавила војна на Германија на 23 август 1914 година. На 25 август 1914 година Австро-Унгарија и објавила војна на Јапонија.

9. Италија, и покрај тоа што била сојузник на Германија и Австро-Унгарија, можела да го избегне конфликтот според членовите на договорот кој и овозможувал да ги избегне и двете. Според договорот Италија требало да ја брани Германија и Австро-Унгарија само во случај на „дефанзивна војна“.

Аргументирајќи ги своите постапки дека акциите на Германија и Австро-Унгарија биле „офанзивни“ таа прогласила политика на неутралност. Но, во 1915 година таа и се придружила на војната на страната на силите на Антантата против довчерашните сојузници.³³

Тоа, во основа бил механизмот кој го довел светот до Големата војна. Системот на сојузништво, како и во претходните Балкански војни, неизбежно водел до конфликт. Она што се сметало дека треба да биде само стриктно ограничена –кратка војна меѓу Австро-Унгарија и Србија брзо ескалирало што во тоа време било над очекувањата и на највоинствените германски министри.

³³ <http://www.firstworldwar.com/origins/causes.htm>